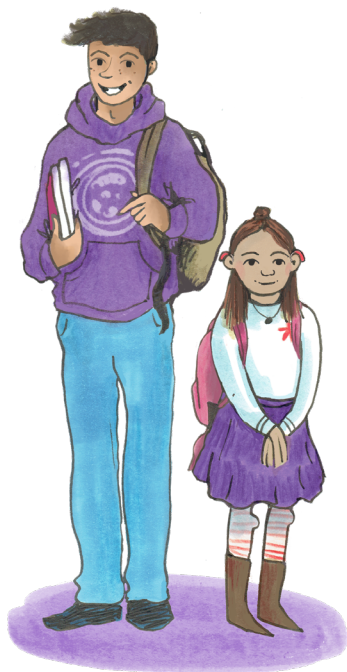

Folder voor het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en mbo

Een tolk in de klas!

Wat je als schoolleiding en
ondersteuningsteam moet weten

Een tolk in de klas!

Wat je als schoolleiding en ondersteuningsteam moet weten

Komt er een dove of slechthorende (DSH) leerling/student op school? Dan kan deze leerling een tolk inzetten. Een tolk maakt het onderwijs **meer toegankelijk**. Met een tolk krijgt de leerling beter mee wat er gezegd wordt in de klas. Luisteren kost minder energie. Een tolk zorgt dat de communicatie tussen leraren, andere leerlingen en de DSH leerling **makkelijker** wordt.

Veel leraren hebben in het begin vragen over tolkinzet en vinden het spannend, maar uiteindelijk zijn leraren en leerlingen meestal binnen enkele weken gewend aan een tolk. Of een tolk wordt ingezet, bepalen de leerling/student en de ouders/verzorgers. Zij regelen de tolk (meestal) zelf.

In deze folder vind je **antwoord** op al je vragen over wat het betekent als er een tolk op school komt en hoe je hier als school goed mee om kunt gaan.

Waarom een tolk op school?

Welke tolken zijn er?

Wanneer wordt er getolkt?

Hoe praat ik met de leerling?

Wat doet de tolk wel en niet?

Hoe zit het met privacy?

Wie regelt de tolk?

Mag de school tolkinzet weigeren?

Wat moeten wij vanuit school
regelen voor tolkinzet?

Wat is mijn rol als contactpersoon?

*Informatie voor mentor/ondersteunings-
coördinator of ondersteuningsteam*

**'Ik dacht: Oh help, ik krijg een tolk! Nou, het is
mij alles meegevalen. Is helemaal niet lastig.'**

Daphne, leerkracht groep 6

Waarom een tolk op school?

Een dove of slechthorende (DSH) leerling of student krijgt in de klas niet alles mee wat er wordt gezegd. Ook als de leerling* hoorhulpmiddelen heeft, zoals een hoortoestel, cochleair implantaat (CI) of solo-apparaat, zal de leerling niet alles verstaan. Luisteren vraagt bovendien veel inspanning. Een DSH leerling (of ouder van een jonge leerling) kan er daarom voor kiezen een tolk in te willen zetten.

Een tolk maakt de communicatie in de klas **meer toegankelijk**. Een DSH leerling heeft recht op toegankelijk onderwijs. Een dove of slechthorende leerling is visueel vaak sterk. Een tolk maakt gebruik van deze sterke kant en maakt instructies/communicatie zichtbaar (in gebaren of geschreven tekst). Met een tolk wordt de inspanning minder.

De tolk ondersteunt de leraar en de DSH leerling om goed met elkaar te communiceren. Zo krijgt de leerling uitleg beter mee. De tolk kan ook toegankelijk maken wat andere leerlingen zeggen. De communicatie in de klas is dan makkelijker. Een leerling mist niet meer wat andere leerlingen zeggen of vragen. Meedoen met de les kost de leerling met een tolk vaak minder energie en lukt beter. Zo heeft de leerling ook meer energie om te leren.

* Overall waar leerling geschreven staat, kan dit ook gelezen worden als student (mbo).

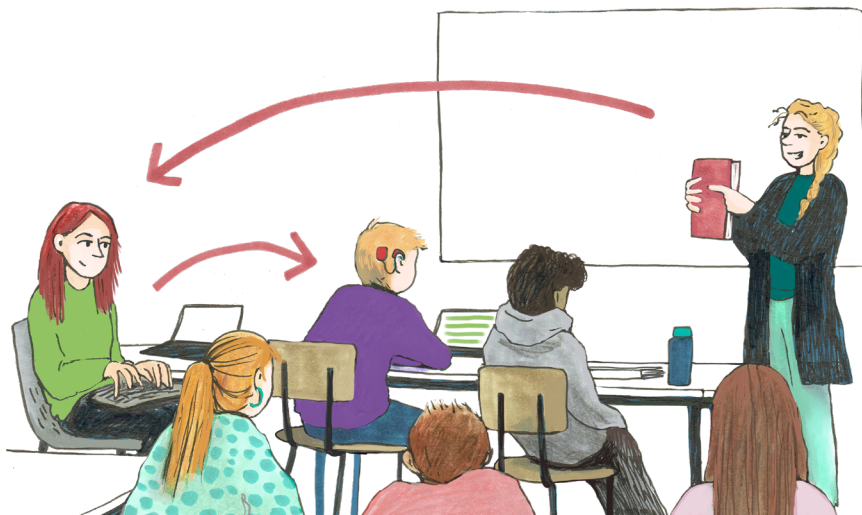
De tolk zorgt dat de communicatie tussen leraren en de leerling/student **makkelijker** wordt, zodat de leraren goed kunnen lesgeven. Meestal zijn leraren en leerlingen er binnen enkele weken aan gewend.

Welke tolken zijn er?

Verschillende soorten tolken werken op een verschillende manier.

Een **tolk gebarentaal** vertaalt wat de leraren of leerlingen zeggen in Nederlandse Gebarentaal (NGT) of in Nederlands ondersteund met gebaren (NmG). Ook andere geluiden maakt de tolk visueel, bijvoorbeeld als er iemand aanklopt of als er een telefoon gaat. Voor de inzet van een tolk gebarentaal moet de leerling gebaren(taal) goed begrijpen. Het is niet nodig dat de leerling zelf ook in gebarentaal communiceert.

Een **schrijftolk** typt mee met wat er gezegd wordt op een speciaal toetsenbord. De leerling kan meelesen op een eigen scherm. Voor het inzetten van een schrijftolk moet een leerling goed en vlot kunnen lezen.

Een **combitolk** is tolk gebarentaal én schrijftolk. Het hangt af van de situatie of de tolk gebaart of schrijft. De leerling kan kiezen wanneer de tolk op welke manier werkt. De tolk werkt misschien als tolk gebarentaal tijdens een praktijkles en als schrijftolk tijdens een theorieles of een les vreemde talen (bijvoorbeeld Engels of Frans).

Of een tolk wordt ingezet en welk soort tolk dat is, bepalen de leerling en/of de ouders zelf op basis van de behoeften van de leerling.

Wanneer wordt er getolkt?

Een tolk kan tijdens allerlei situaties worden ingezet. Wanneer er wel of niet getolkt wordt, hangt af van wat de leerling fijn vindt. Tolken kan tijdens de les en tijdens andere activiteiten:

Tijdens de les: Een tolk kan ingezet worden bij klassikale uitleg/instructie en interactie in de klas, maar bijvoorbeeld ook tijdens groepswork, voorlezen, dictees, gymles, praktijklessen. Of bij mondelinge toetsen en examens of wanneer er video's getoond worden.

Andere activiteiten: Een tolk kan ingezet worden bij speciale activiteiten, zoals sportdagen, schoolreisjes, ouder-kindgesprekken, verkeerslessen, musical, excursies, stages en andere activiteiten. De tolk kan ook worden ingezet tijdens de pauzes.

Een leerling kan per situatie een andere voorkeur voor een soort tolk hebben; bijvoorbeeld een tolk gebarentaal bij een praktijkles, gym, of stage, maar een schrijftolk tijdens een theorieles. De leerling en/of ouders kiezen zelf welke tolk wanneer wordt ingezet.

Hoe praat ik met de leerling?

De tolk zal (zo nodig) vertalen wat je zegt. Veel dove en slechthorende mensen gebruiken hun eigen stem en kunnen dus direct tegen jou praten. Sommige DSH leerlingen/studenten gebruiken gebarentaal. Als dat zo is, dan vertaalt de tolk dit voor jou naar gesproken Nederlands.

Een tolk is zelf geen deelnemer aan het gesprek. Praat dus direct tegen je leerling. Kijk de leerling aan en niet de tolk. Het voelt in het begin misschien onnatuurlijk als je geen direct oogcontact hebt, maar dat is normaal als een tolk wordt ingezet. De leerling kijkt naar de tolk of naar de tekst van de schrijftolk om jou te volgen. Als de leerling je dus niet aankijkt, maar naar de tolk of het scherm of de schrijftolk kijkt, dan is dat niet ongeleefd.

Vragen over het werken als tolk, kun je aan de tolk stellen. Vragen die gaan over doof/slechthorend zijn, wat de leerling prettig vindt of over gebarentaal stel je rechtstreeks aan de leerling.

Wat doet de tolk wel en niet?

De tolk **vertaalt** zo goed mogelijk wat er wordt gezegd, maar geeft geen extra uitleg. Een tolk bemoeit zich dus niet met de lesinhoud, didactiek of orde in de klas. Een tolk is er niet om te beoordelen wat er in de klas gebeurt.

De leerling hoort inhoudelijke vragen aan de leraar te stellen en niet aan de tolk. De leerling kan de tolk wel vragen om **herhaling** of **verduidelijking** als hij/zij iets gemist heeft. In het begin moeten DSH leerlingen zelf ook nog leren hoe je omgaat met een tolk. Zeker bij kleuters maken kinderen soms nog weinig onderscheid tussen de leerkracht en de tolk. Als leerlingen ouder worden of langer een tolk hebben, leren zij beter aan wie ze welke vragen moeten stellen.

Voor jonge kinderen (bijvoorbeeld kleuters en onderbouw po) is het onderscheid tussen de leerkracht en de tolk soms lastig. De leerling ziet misschien beiden als een volwassene om hulp aan te vragen. Dan is het goed als leerkracht en tolk samen afstemmen wat de tolk wel en niet doet. Soms wil een tolk best helpen met bijvoorbeeld jassen aandoen of veters strikken bij jonge kinderen, maar de tolk is niet verplicht om dat te doen.

Hoe zit het met privacy?

Net zoals een arts heeft een tolk **zwijgplicht**. Een tolk moet vertrouwelijk met informatie omgaan. De tolk vertelt niet aan anderen wat er gezegd of gebeurd is in de klas. Ook niet aan de ouders van de DSH leerling. Leraren en andere leerlingen hoeven niet bezorgd te zijn dat de tolk informatie deelt met anderen. Mocht dit toch gebeuren, dan kan de tolk hierop aangesproken worden.

Voor middelbare scholieren of op het mbo is het gebruikelijk dat een schrijftolk de uitgetypte tekst opslaat voor de leerling. Hiervoor vraagt de tolk toestemming aan de leraar. Het is handig voor DSH leerlingen, omdat zij vaak geen eigen aantekeningen kunnen maken. Dit komt doordat zij naar de leraar of tolk moeten kijken om mee te krijgen wat er wordt gezegd. Meeschrijven is dan lastig. Dan mist de leerling informatie. De tekst van de schrijftolk is alleen voor eigen gebruik van de DSH leerling. De leerling en de tolk mogen de tekst niet delen met anderen.

Meer afspraken waaraan tolken zich horen te houden, staan in de **beroepscode** van tolken gebarentaal (www.nbtg.nl/beroepscode) en de **beroepscode** van schrijftolken (www.schrijftolk.org/kwaliteitsbewaking/beroepscode-schrijftolken).

Wie regelt de tolk?

Tolken worden geregeld door de **DSH leerling** of door ouders/verzorgers. Als leraar of schoolleiding hoef je geen tolken te regelen. Een tolk is een ZZP-er die betaald wordt door het UWV. Op sommige medium setting scholen (basisonderwijs) worden tolken door de school geregeld. Dit is een uitzondering.

Een DSH leerling heeft meestal meerdere tolken in een week. Bijvoorbeeld vaste tolken op vaste dagen. Als een vaste tolk ziek is, kan er een **invaltolk** komen. Ook dat regelen de ouders of de leerling zelf.

Of een tolk wordt ingezet en welk soort tolk dat is, bepalen de leerling en ouders. Dit hangt af van behoeften en vaardigheden van de leerling. Zij stemmen dit vaak af met een ambulant dienstverlener/begeleider vanuit een onderwijsinstelling of expertisecentrum voor cluster 2, (Kentalis, Auris, VierTaal of Vitus Zuid).

Mag de school tolkinzet weigeren?

Nee, je mag als school niet weigeren dat er een tolk wordt ingezet. Elke leerling heeft recht op toegankelijk onderwijs (Artikel 24 van het VN Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, 2006 en artikel 5b van de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte). Een tolk maakt het onderwijs (meer) toegankelijk. De leerling heeft daarom recht op een tolk. Een tolk helpt om te zorgen dat de leerling de les goed kan volgen en dat de leraar makkelijker les kan geven. De leerling en/of de ouders bepalen of een tolk wordt ingezet op school. Ben je niet tevreden over een specifieke tolk? Bespreek dit in eerste instantie met de tolk en bij blijvende problemen met de leerling en/of ouder.

Wat moeten wij vanuit school regelen voor tolkinzet?

Als schoolleiding en ondersteuningsteam is het belangrijk om te zorgen voor een goede samenwerking. Dit doe je enerzijds door goede afspraken te maken met tolken, leerling/ouder en ambulant dienstverlener* en anderzijds door leraren goed te informeren over wat zij kunnen verwachten in de klas.

Wie is de contactpersoon vanuit de school?

Binnen een school spreek je dus eerst af wie de contactpersoon is wat betreft de tolkinzet in de klas. Deze persoon kan (met het gesprekskader) afspraken maken met de tolk, leerling/ouders en ambulant dienstverlener over de tolkinzet. Op een middelbare school of mbo informeert deze contactpersoon ook de (andere) docenten en medeleerlingen van de leerling. Als schoolleiding zorg je ervoor dat de contactpersoon hier de tijd en ruimte voor krijgt. Wat de contactpersoon kan doen, vind je bij 'Wat is mijn rol als contactpersoon?'

Het kan per school verschillen wie de contactpersoon is als het gaat om tolkinzet voor leerlingen. In het basisonderwijs is dit vaak de leerkracht van de klas van de DSH leerling of een intern begeleider. Op middelbare scholen en het mbo is de mentor (of coach) een eerste aanspreekpunt. Ook kan vanuit het zorgteam een ondersteuningscoördinator of andere collega (bijvoorbeeld een orthopedagoog of leerlingondersteuner) betrokken zijn.

* Waar ambulant dienstverlener staat, kun je ook ambulant begeleider lezen.

Waar vind ik informatie voor leraren?

Voor veel leraren is het belangrijk om te weten wat zij kunnen verwachten als er een tolk bij hen in de klas komt. Zij hebben vaak veel vragen. Goede informatie vooraf maakt het voor leraren prettiger en verbetert de samenwerking met de tolk. Verwijs leraren naar de folders van Deelkracht:

Folder voor leerkrachten primair onderwijs

Folder voor docenten voortgezet onderwijs en mbo

In deze folders staat o.a. meer informatie over wat een leraar kan verwachten in de klas en wat een tolk nodig heeft om zijn/haar werk goed te kunnen doen.

Wat is mijn rol als contactpersoon?

Het kan per school verschillen wie de contactpersoon is als het gaat om tolkinzet voor leerlingen. Ben jij aangewezen als aanspreekpunt? Dan vind je hieronder wat je kunt doen.

Ben je contactpersoon in het primair onderwijs? Lees dan ook de folder voor leerkrachten in het primair onderwijs. Daar is de leerkracht namelijk meestal zelf de contactpersoon.

Welke afspraken moet ik maken?

Niet voor alles rondom tolkinzet zijn vaste regels of richtlijnen. Daarom is het belangrijk om met de leerling, ouder/verzorger, tolk en ambulant dienstverlener af te spreken hoe je tolkinzet in de klas precies vormgeeft en wie wat doet. Afspraken over de samenwerking maak je aan de hand van de gesprekskaders van Deelkracht: het [Gesprekskader Tolkinzet po](#) (voor primair onderwijs) of het [Gesprekskader Tolkinzet vo/mbo](#) (voor voortgezet onderwijs en mbo).

In de gesprekskaders staan belangrijke onderwerpen om samen te bespreken en er is ruimte om de afspraken te noteren. Afspraken kunnen bijvoorbeeld gaan over de plek van de leerling in de klas, welke activiteiten er getolkt worden of wie roosterwijzigingen doorgeeft aan de tolk.

Ga aan de hand van het kader samen in gesprek. Zo zorg je ervoor dat iedereen de juiste verwachtingen heeft. Doe dit als er begonnen wordt met inzetten van tolken en daarna **halfjaarlijks** (start/eind van elk schooljaar en halverwege) of vaker als daar behoefte aan is.

Deel het ingevulde gesprekskader met de gemaakte afspraken met iedereen met wie de afspraken gemaakt zijn (de tolken, ouders/leerling en ambulant dienstverlener). Voeg het ingevulde gesprekskader ook toe aan het OPP of OP of het dossier van de leerling. Stel docenten op de hoogte van de gemaakte afspraken. Ook wijzigingen geef je aan hen door.

Je bent binnen de school het **aanspreekpunt** voor docenten of tolken als zij tegen dingen aanlopen in de samenwerking en als zij vragen/zorgen hebben rondom de tolkinzet. Als het nodig is, kun je hun vragen of problemen bespreken met de ambulant dienstverlener, tolk(en), docenten, leerling of ouder/verzorger. Doe dit volgens de daarover gemaakte afspraken in het gesprekskader. Wie precies wat doet, spreek je daarin namelijk ook af.

Hoe informeer ik leraren?

Op het voortgezet onderwijs of mbo heeft een leerling veel verschillende docenten. Het is jouw taak deze collega's te informeren.

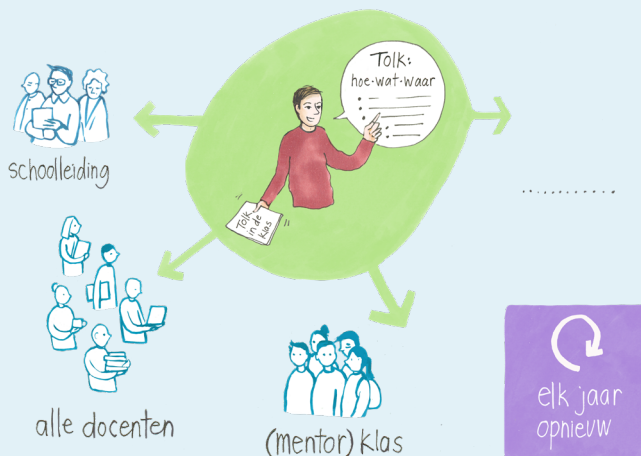
Informeer leraren van de DSH leerling door met hen de folders van Deelkracht over tolkinzet te delen. Informeer hen ook over de gemaakte afspraken. Informeer hen bijvoorbeeld over wat de tolken doen, de gang van zaken in de klas en hoe zij materiaal met de tolk kunnen delen voor de voorbereiding van de tolk. Lees zelf ook de folders voor leraren, zodat je goed op de hoogte bent over wat tolkinzet betekent in de klas. Houd over de gang van zaken contact met de schoolleiding en/of je leidinggevende en deel deze folder met hen.

Als een leerling een ambulant dienstverlener heeft, kan deze op school uitleg geven en vragen beantwoorden tijdens een **informatiebijeenkomst** over tolken in de klas en over doofheid/slechthorendheid. Dit kan het beste zo snel mogelijk plaatsvinden als er met tolken wordt gestart. Doe zelf mee aan deze voorlichting vanuit ambulante dienstverlening en faciliteer dat alle leraren van wie de leerling les krijgt hieraan deelnemen. De voorlichting kan het beste elk schooljaar herhaald worden als de leerling naar een andere groep/klas gaat en de leerling andere leraren of een andere mentor krijgt. Komt er tussendoor een nieuwe leraar? Zorg ook voor voorlichting voor deze medewerker. Je kunt deze collega zelf voorlichten. Je kunt ook de ambulant dienstverlener om ondersteuning vragen. Zorg ook voor goede voorlichting en overdracht als een collega jouw rol als contactpersoon overneemt.

Komt er voor het eerst een tolk in de klas? Bespreek met de leerlingen in de **(mentor)klas** waarom er een tolk in de klas is en wat die komt doen. Soms wil de DSH leerling dit zelf vertellen. Soms kan een mentor dit ook doen. Stem dit dus af met de leerling en de mentor.

Je kunt ook een **ervarings- of beleavingsactiviteit** organiseren. Dit is een workshop waar leerkrachten of leerlingen aan kunnen deelnemen om te ervaren hoe het is om doof of slechthorend te zijn in de klas. Zo ontstaat er vaak meer begrip voor het inzetten van de tolk. Interesse? Bespreek het met de ambulante dienstverlener die dit vaak kosteloos kan regelen.

Informeer docenten liefst ook over welke tolken er komen – stuur bijvoorbeeld een lijstje namen (en eventueel foto's) naar de docenten, zodat zij weten wie zij kunnen verwachten. Dit kan per periode of lesrooster wisselen in vo/mbo. Je kunt aan de leerling of ouders/verzorgers vragen of de tolken jou een mailtje kunnen sturen met hun naam en/of foto.

Er komt voor het eerst een (nieuwe) tolk. Wat doe ik?

Komt een (nieuwe) tolk voor het eerst? Ontvang de tolk en maak hen wegwijs in de school. Wijs bijvoorbeeld waar de koffieautomaat is en waar de tolk pauze kan houden.

Stem ook met een nieuwe (vaste) tolk af welke afspraken er gemaakt zijn en of hier nog (persoonlijke) aanpassingen in nodig zijn. Niet elke tolk heeft precies dezelfde dingen nodig om het werk goed te doen of is bereid om dezelfde extra taken te doen (zie Gesprekscaders).

In Nederland zijn er veel mensen die moeite hebben met horen en/of communiceren. Deelkracht ontwikkelt kennis om hun leven makkelijker te maken. Ervaringsdeskundigen, onderzoekers en zorgprofessionals van 16 organisaties zetten zich hier samen voor in. De kennis vertalen we naar oplossingen om elke dag te gebruiken. In de zorg en in het dagelijks leven. Zo kan iedereen meedoen!

Meer weten?

Bekijk het Gesprekskader tolkinzet en de informatiefolders voor leerkrachten in het primair onderwijs en docenten op het voortgezet onderwijs en mbo
www.deelkracht.nl/producten/informatiefolders-en-stappenplannen-tolkinzet-op-school/

Check Deelkracht.nl

